

3. LAUSUNTO LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI VALTIONOSUUSJÄRJESTELMÄN UUDISTAMISESTA

Kh. § 26

Esityslistan liitteet 2-3

Valtiovarainministeriön asettama selvitysmies Arno Miettinen on valmistellut kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain uudistamista keväästä 2012 alkaen. Selvitysmies on laatinut luonnoksen hallituksen esitykseksi, jonka mukaisesti hän ehdottaa valtionosuusjärjestelmää uudistettavaksi 1.1.2015 alkaen. Valtiovarainministeriö pyytää kunnilta lausuntoa lakiesityksestä 4.4.2014 mennessä.

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan uudistus perustuu seuraaviin peruseriaatteisiin.

- 1) Järjestelmän painopistettä siirretään kustannusten tasauksesta tulojen tasaukseen.
- 2) Järjestelmää yksinkertaistetaan vähentämällä merkittävästi laskentakriteerejä ja poistamalla niistä päällekkäisyyksiä.
- 3) Jatkossakin valtionosuudet perustuvat merkittävästi kunnan väestön ikärakenteeseen ja sairastavuuteen sekä niitä koskevat kriteerit uudistetaan ottamalla niihin uudet ajantasaiset sisällöt.
- 4) Poistetaan määräytymistekijöistä porrastukset ja siten lisätään järjestelmän kuntaliitosneutraalisuutta.
- 5) Vieraskielisten määräytymisperuste laajennetaan koskemaan koko väestöä.
- 6) Parannetaan järjestelmän kannustavuutta tulojen tasauksessa ja poistamalla määräytymisperusteiden porrastukset sekä korvaamalla taajamarakennekriteeri työpaikkaomavaraisuudella.
- 7) Säilytetään kustannustenjaon tarkistus osana järjestelmää. 7) Tavoitteena on siirtyä nykyistä tiheämpään tarkistukseen.
- 8) Uusi järjestelmä otetaan käyttöön 2015.
- 9) Kuntien välisten muutosten lieventämiseksi varaudutaan siirtymäaikaan.

Valtionosuusjärjestelmän tarkoituksena on taata peruspalvelujen järjestäminen koko maassa sekä tasata olosuhteista johtuvia eroja. Koko maassa valtionosuudet kattavat noin viidenneksen kuntien käyttötuloista. Keski-Suomessa osuus kuntien välillä vaihtelee noin 18 %:sta 54 %:iin. Kuntien peruspalvelujen valtionosuudet ovat vuosittain noin kahdeksan miljardia euroa, josta Keski-Suomen osuus on lähes puoli miljardia euroa.

Nykyistä valtionosuusjärjestelmää pidetään vanhentuneena ja monimutkaisena. Valtionosuusuudistuksen tavoitteena on luoda yksinkertainen, selkeä, läpinäkyvä ja oikeudenmukainen järjestelmä. Peruspalvelujen valtionosuuksissa olisi jatkossa kahdeksan kriteeriä (ikärakenne, sairas-

tavuus, työttömyysaste, kaksikielisyys, vieraskielisyys, asukastiheys, saaristo ja koulutustausta) ja lisäosissa kolme kriteeriä (syrjäisyys, saamelaiden kotiseutualue ja työpaikkaomavaraisuus).

Kriteerit perustuvat laskennalliseen keskiarvoon, jolloin kunnan tuottaessa palvelun alle laskennallisen kustannuksen, saa se hyödyn itselleen. Jatkossakin valtionosuudet perustuvat valtaosin väestön ikärakenteeseen ja sairastavuuteen. Kriteerien sisältöä on ajantasaistettu uusimman tilastotiedon pohjalta. Valtionosuuksien laskennassa käytettävät ikäluokkien painokertoimet ja sairastavuustiedot perustuvat Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen selvityksiin. Verotulojen tasausjärjestelmää on tarkoitus muuttaa ja järjestelmän painopistettä siirtää kustannusten tasauksesta tulojen tasaukseen. Nykyisessä järjestelmässä tarkasteluväli on neljä vuotta, mutta tulevaisuudessa laskelmat on tarkoitus päivittää vuosittain. Valtionosuusjärjestelmän uudistus toteutetaan osana kuntarakennemuudistusta, ja uusi järjestelmä on pääosin kuntaliitosneutraali.

Kuntien välisten muutosten lieventämiseksi varaudutaan viiden vuoden siirtymäaikaan, jonka aikana kuntakohtainen vuosimuutos rajoittuisi seuraavasti:

- 1. vuosi: 50 euroa / as.
- 2. vuosi: 50 euroa / as. (kokonaismuutos 100 euroa / as.)
- 3. vuosi: 80 euroa / as. (kokonaismuutos 180 euroa / as.)
- 4. vuosi: 80 euroa / as. (kokonaismuutos 260 euroa / as.)
- 5. vuosi: 120 euroa / as. (kokonaismuutos 380 euroa / as.).

Lakiesityksen oheisaineistona valtiovarainministeriö on toimittanut kunnille uuden järjestelmän mukaiset kuntakohtaiset valtionosuuslaskelmat, jotka ministeriö on päivittänyt vuoden 2014 valtionosuusmäärien tasolle. Uudistuksen seurauksena Konneveden kunnan valtionosuuksien yhteismäärä vähenisi 332 euroa asukasta kohti eli 10 %. Keski-Suomen kunnissa valtionosuudet kasvaisivat keskimäärin 12 euroa asukasta kohti.

Valtiovarainministeriö pyytää lausuntoa selvitysmiehen luonnoksesta hallituksen esitykseksi ja pyytää kiinnittämään huomiota erityisesti seuraaviin asiakokonaisuuksiin:

- ehdotettaviin kriteereihin
- ikäryhmien ja sairastavuuden painoihin
- muiden kriteerien painoihin
- määräytymisperusteiden laskentaperusteisiin
- verotuloihin perustuvaan valtionosuuden tasaukseen
- siirtymätasauksen kestoon ja porrastukseen.

Selvitysmiehen luonnos hallituksen lakiesitykseksi valtionosuusjärjestelmän uudistamisesta ja kuntakohtaiset laskelmat on lähetetty kunnan hallituksen jäsenille sähköpostilla.

Kunnanjohtajan ehdotus

Kunnanhallitus päättää antaa valtiovarainministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi valtionosuusjärjestelmän uudistamisesta seuraavan lausunnon.

Laskennallisissa kustannuksissa ikärakenteen painoarvo vähenee nykyjärjestelmään verrattuna yli kymmenen prosenttiyksikköä. Ikärakenteen sisällä vanhimpien ikäluokkien painoarvo pienenee merkittävästi, kun taas nuorimpien ikäluokkien painoarvo kasvaa. Tämä vaikeuttaa lakisääteisten palvelujen turvaamista väestöltään ikääntyneissä kunnissa. Painoarvojen muutosta tulisikin huomattavasti lieventää.

Verotulojen tasauksessa laskennallisia valtionosuuksia siirretään noin 8 % tulojen tasaukseen. Samalla tämä tarkoittaa kuntien omarahoitussuuden nousua 131 eurolla asukasta kohti. Uudessa järjestelmässä laskennallisten verotulojen tasausraja nostetaan 100 %:iin. Tasauslisää ehdotetaan maksettavaksi 80 % tasausrajan ja kunnan verotulojen välisestä erotuksesta, mikä merkitsee 20 %:n omavastuuta. Omavastuulla tavoitellaan kannustavuuden lisäämistä 20 %:n verokasvuhyödyn kautta.

Tasausvähennystä ehdotetaan maksettavaksi 30 % tasausrajan ylimenevästä osasta lisättynä ylimenevän osan luonnollisella logaritmillä %-osuudeksi muutettuna. Nostamalla tasausraja 85 %:iin ja samalla vähennystä maksavien kuntien maksuosuus 35 %:iin voitaisiin parantaa erityisesti heikon verotulotason kuntien asemaa vaarantamatta kuitenkin järjestelmän kannustavuutta.

Laskelmat uudistuksen vaikutuksista paljastavat sen tuovan suuria korotuspaineita useiden kuntien tuloveroprosentteihin, ja uudistus tulee entisestään kasvattamaan kuntien tuloveroprosenttien eroja. Tämä kyseenalaistaa valtionosuusjärjestelmän roolin kuntien välisten erojen tasaajana.

Päätös

Kunnanhallitus hyväksyi päätösehdotuksen yksimielisesti.